

УДК: 39:355.4 + 7

*Анісімова О. М., д-р екон. наук, професор,
Шовдра М. В., здобувачка ОС «Магістр»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

АДАПТАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. Дослідження присвячено аналізу впливу воєнного конфлікту на розвиток сфери культури. Проаналізовано прямі та непрямі наслідки конфлікту на культурну сферу, визначено актуальні потреби та пріоритети в культурній сфері. Підкреслено значення адаптації стратегічних напрямів для ефективного розвитку та підтримки культурної сфери в умовах воєнного конфлікту.

Ключові слова: стратегічні напрями, адаптація, культура, воєнний конфлікт.

Головна ціль створення стратегії розвитку сфери культури полягає в забезпеченні сталого та гармонійного розвитку культурного життя. Така стратегія спрямована на збереження, розвиток та поширення культурної спадщини, на підтримку творчого потенціалу та культурного розвитку нації.

Мета дослідження полягає у виявленні шляхів адаптації стратегічних напрямів розвитку сфери культури в умовах воєнного конфлікту.

У будь-якому суспільстві культура відіграє ключову роль у збереженні і трансляції ідентичності, цінностей та традицій. Проте умови воєнного конфлікту серйозно впливають на функціонування і розвиток сфери культури. Нестабільність, загроза безпеці, втрата матеріальних та людських ресурсів – усе це створює виклики, які потребують адаптивних стратегій.

Адаптація до зовнішнього середовища означає застосування стратегічних дій, спрямованих на ефективне пристосування культурної сфери до нових умов, враховуючи як можливості, так і загрози. Традиційний підхід до стратегічного планування може призвести до отримання однотипних результатів. Тому важливо під час розробки стратегії будувати її на адаптивному підході, який передбачає дослідження різноманітних можливостей, використання досвіду інших країн та постійне вивчення нових методів і технологій для прийняття рішень. Необхідно постійно аналізувати зміни в навколишньому середовищі та вчасно адаптувати стратегічні напрями до викликів зовнішнього середовища [1].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р «Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ» визначено основні напрями розвитку [2]:

- реалізацію суверенних прав України у сфері культури;
- відродження і розвиток культури української нації та культур національних меншин, які проживають на території України;

- забезпечення свободи творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, професійної та самодіяльної художньої творчості;
- реалізацію прав громадян на доступ до культурних цінностей;
- соціальний захист працівників культури;
- створення матеріальних і фінансових умов розвитку культури.

Ці напрями були пріоритетними в розвитку сфери культури в Україні до воєнного конфлікту. Воєнний конфлікт в Україні мав прямі та непрямі наслідки для сфери культури:

Прямі наслідки:

- руйнування та пошкодження культурних об'єктів (станом на 26 липня 2023 р. ЮНЕСКО підтвердила пошкодження з 24 лютого 2022 р. 274 об'єкти – 117 релігійних об'єктів, 27 музеїв, 98 будівель, що мають історичну та/або мистецьку цінність, 19 пам'ятників, 12 бібліотек, 1 архів) [3];
- знищення та розграбування культурних цінностей (станом на жовтень 2023 р. вдалося зафіксувати 245 культурних об'єктів, викрадених росіянами [4];
- загибель та поранення діячів культури (за неофіційними даними, станом на травень 2024 р. відомо про 105 загиблих діячів культури) [5].

Непрямі наслідки:

- припинення діяльності культурних установ на окупованих територіях;
- обмеження доступу до культурних благ для населення;
- відтік митців та творчих колективів за кордон;
- зменшення фінансування сфери культури.

Воєнний конфлікт призвів до зміни потреб та пріоритетів у сфері культури, зокрема:

- зросла потреба у психологічній підтримці населення через мистецтво [6];
- потреба у збереженні та популяризації культурної спадщини в умовах війни [6];
- виникла потреба у підтримці культурної ідентичності українців у воєнний час.

В умовах воєнного конфлікту виникла необхідність переглянути та адаптувати стратегічні цілі й завдання розвитку сфери культури. Зокрема:

- змінити пріоритети розвитку сфери культури з урахуванням потреб воєнного часу;
- залучати грантову підтримку від міжнародних організацій та донорів;
- розробити нові механізми захисту культурних об'єктів від руйнувань;
- психологічна підтримка населення, що може включати організацію творчих терапевтичних програм, психологічних консультацій, мистецьких терапій та інших заходів;

– забезпечення доступу до культурних послуг: здійснення заходів для забезпечення доступу до культурних послуг для населення, зокрема безкоштовні або пільгові програми для вразливих груп, наприклад, ветеранів, переселенців та дітей.

Висновки. Стратегічне планування в умовах війни має спиратися на адаптивний підхід, що передбачає постійний аналіз змін, пошук нових можливостей та використання кращого досвіду інших країн. Пріоритети розвитку сфери культури в умовах воєнного конфлікту орієнтуються на збереження спадщини, підтримку митців, створення нових форм культурного життя та забезпечення психологічної стійкості. Виклики воєнного часу змушують переглянути та адаптувати стратегію розвитку сфери культури, щоб вона відповідала новим потребам суспільства та стала ще більш дієвим інструментом збереження й розвитку української культури.

Список використаних джерел

1. Зінченко О. А. Адаптивні стратегії підприємств у цифровому середовищі. *Економіка та управління підприємствами*. 2021. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-3_0-pages-110_116.pdf (дата звернення: 03.06.2024).
2. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ: розпорядження Кабінету Міністрів України № 119-р від 01.02.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-p#Text> (дата звернення: 03.06.2024).
3. Кабацій М. 274 об'єкти в 14 областях. ЮНЕСКО оновила список пошкоджених росіянами культурних пам'яток в Україні URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/08/1/255670/> (дата звернення: 03.06.2024).
4. Горlach П. Від прикрас до скульптур: у НАЗК зафіксували 245 культурних об'єктів, які Росія вкрала з території України. URL: <https://suspilne.media/culture/597677-u-nazk-zafiksuvali-245-kulturnih-obektiv-aki-rosia-vkrala-z-teritorii-ukraini/> (дата звернення: 03.06.2024).
5. Люди культури, яких забрала війна. 2023 рік. URL: <https://pen.org.ua/lyudy-kultury-uakukh-zabrала-vijna-2023-rik> (дата звернення: 04.06.2024).
6. Культурна та мистецька діяльність під час війни. URL: <https://biggggidea.com/practices/kulturna-ta-mistetska-diyalnist-pid-chas-vijni/> (дата звернення: 04.06.2024).

